

Nechutová, Jana

[Vantuch, Anton. Ján Sambucus: život a dielo renesančného učenca]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1977-1978, vol. 26-27, iss. E22-23, pp. 294-295

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109291>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Milíč z Kroměříže. Napsal *Miloslav Kaňák*. Na českých překladech z Milíčova díla spolupracoval *Karel Červený*. Praha, Blahoslav, 1975. Stran 147, 8 obrazových příloh.

O této publikaci, která vyšla jako připomínka šestistého výročí úmrtí Jana Milíče z Kroměříže (1374; jubileum bylo zařazeno mezi světová kulturní výročí UNESCO), zde referujeme navzdory jejímu populárnímu rázu ze dvou důvodů. Jednak je to po knize Fr. Loskota *Milíč z Kroměříže*, otec české reformace, z r. 1911 opět po letech první monografická studie, která chce aspoň v přehledu podat celou milíčovskou látku, a dále druhá část Kaňákovy práce přináší na sedmdesátí stranách první soustavnější soubor ukázek z Milíčova díla v českém překladu.

Stavba Kaňákova výkladu odpovídá stavbě jeho nedávno vyšlé knížky o Viklefovi. Na šedesátí stránkách textu vykládá autor ve třech kapitolách o Milíčově životě a působení, zejména o jeho kazatelské činnosti, dále hodnotí jeho osobnost a podává přehled jeho literárního díla; šestá kapitola je věnována milíčovské bibliografii od samých začátků až do dneška. Ve výkladech o Milíčově činnosti a jeho osobnosti autor vzhledem k charakteru knížky rezignuje na hledání širších a hlubších souvislostí; nejcnější a i pro odborníka dobře použitelnou je tedy poslední, bibliografická, kapitola svým bohatým a téměř vyčerpávajícím soupisem literatury. Mohli bychom jej doplnit jen o něco málo — rozhodně by neměla být vynechána, i když je většinou odborníků považována za spornou, práce E. Wintera *Frühhumanismus* (Berlin 1964), dále je třeba upozornit na článek V. Herolda a M. Mráze „Jan Milíč z Kroměříže a husitské revoluční myšlení“ ve *Filosofickém časopise* 1974, str. 765–785, který byl publikován rovněž jako úvodní stať k novému vydání Milíčových synodních kázání; jestliže Kaňák uvádí knihu De Vooghtovu o Jakoubkovi ze Stříbra z r. 1972, měl by se zmínit i o jeho „L'hérésie de Jean Huss“ (1961), kde je Husovým předchůdcem věnována dosti značná pozornost.

Na překladech z Milíčova díla spolupracoval K. Červený. Najdeme zde všechna tři synodní kázání (nikoli podle nejnovější edice, která vyšla později), kázání O posledním dni Páně, Traktát o Antikristovi a List papeži Urbanu V. (dva poslední spisky vyšly již v Loskotově překladu r. 1948). Průkopnickým a zásulným překladům by určitě prospělo především méně doslovnosti, aby se jejich čeština nestávala místy až nesrozumitelnou, a potřebovaly by více modernosti jak výrazivem, tak skladbou, aby se staly přístupnými i méně zasvěcené veřejnosti, již je ostatně publikace určena. — S originálem jsem namátkou srovnávala synodní kázání *Audite reges*, kde překladatelé přihlíželi k Heroldově a Mrázově nové edici, a *Sermo de die novissimo*. V textu lze najít chyby: na str. 94 — „ut virgo fuerit et is, qui simulatus est pater“ je přeloženo „že bude pannou a otcem ten, kdo byl naznačen“ (což snad lze zdůvodnit odlišnou interpunkcí předlohy); tamtéž je souvztažnost „dum ... cum“ porušena chybným překladem „pokud ... poněvadž“; na str. 95 je nesprávně přeloženo biblické místo „Reges eos in virga ferrea“ („Krále na vás s prutem železným“), navíc zde vlastně nejde o citát druhotného místa *Apoc. 2, 27*, nýbrž *Ps. 2, 9*; správně patrně není přeloženo „prelati pilati, sacerdotes seductores“ jako „preláti vyzbrojení, kněží svůdcové“ (str. 110).

Jana Nechutová

Anton Vantuch, Ján Sambucus. Život a dielo renesančného učenca. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1975, str. 255.

Kniha Antona Vantucha o Janu Sambukovi, jednom z největších středoevropských humanistů, je významným příspěvkem k poznání toho, jak se našich zemí v 16. století dotýkala humanistická kultura. Sambucus je totiž rodák z Trnavy a spory o to, byl-li národností slovenské či maďarské, jsou nepodstatné.

Tomuto humanistovi bylo, zejména jako sběrateli a vydavateli děl antické literatury, věnováno už dost pozornosti badateli maďarskými a příležitostně i slovenskými a rakouskými. Přehled této literatury podává Vantuch v „Úvodu“, kapitola I. je pak stručným výkladem o vývoji a charakteru renesančního humanismu. V dalších obsáhlejších kapitolách Vantuch podává výsledky svého bádání o Sambukově životě, a to na základě dosavadní literatury i všech dostupných pramenů. Pojímá přitom objekt svého zkoumání v co nejširších souvislostech: ohlíží se vždy na kulturní poměry ve městech i na univerzitách, kde Sambucus studoval nebo kde pobýval v pozdějších

letech, zevrubně zjišťuje, s kým udržoval panonnský humanista styky a kým a jak mohl být ovlivněn. Zdůrazňuje, že Vantuch je vlastně první, kdo s dostatečným důrazem ukázal na Sambukova vídeňská studia (tím větší škoda je, že nemohl čerpat z pramenů, přístupných ve Vídni, čímž bylo ochuzeno i jeho studium pozdějších etap Sambukova života, kdy se humanista pohyboval při dvoře Maxmiliána II.); jeho zásluhou je i objasnění Sambukových studií v německých městech — vyzdvihl zejména jeho pobyt v Ingolstadtu a zproblematizoval doposud přeceňované vlivy Melanchthonovy. Péče, již Vantuch věnoval sledování Sambukových cest, mu dovolila sestavit užitečné „Itinerarium Sambucianum“ (str. 208–210). Životopisné kapitoly jsou zcela logicky i výkladem o Sambukově literární tvorbě a o jeho sběratelské a vydavatelské činnosti — její soupis najdeme v přílohách na str. 211 nn. — a tím i o růstu proslulé Sambukovy knihovny (soustavněji pak opět v přílohách v „Poznámce o Sambucovej zbierke gréckych a latinských rukopisov a o jeho knižnici“). Po německých cestách a pobytu v Paříži byl Sambucus několikrát v Itálii, pak se vrátil do Vídně, kde se dostal do císařských služeb. V kapitole V., která toto jeho působení popisuje, se dozvíme o Sambukově veřejném a soukromém životě, o jeho stycích s rodným městem a o jeho postavení na dvoře (císařský historiograf, lékařská praxe, marné pokusy o místo císařské knihovny), o jeho vztazích k vídeňské univerzitě a posléze, po Sambukově smrti, o osudech jeho knihovny.

Poslední tři kapitoly, zabývající se samostatně Sambukovým dílem, nesou titul „Dejepisné dielo“, „Vydavateľská činnosť“, „Sambucus a prírodné vedy“. Autorovi z podrobného zkoumání Sambukovy literární pozůstalosti vyplynulo, že tento renesanční učenec „len filológom a vydavateľom bol z vášne a naozaj z povolania, lekárom z istej zvedavosti, trocha z pohodlnosti a trocha aj z finančných dôvodov a historikom len zato, že mal taký titul“ (str. 156). Vantuch tedy, a nepochybně právem, klade největší důraz na Sambukovu vydavatelskou činnost (ovšem i v kapitole o jeho dějepisném díle přináší nové poznatky, např. o Sambukově předchůdci v úřadě historio-grafa, W. Laziovi, profesorovi vídeňské univerzity, který měl na Sambuka velký vliv), v níž zároveň vidí i jeden z nejtragičtějších aspektů života tohoto humanisty. I jako pracovník v přírodních vědách byl ostatně Sambucus především editorem a sběratelem.

Z příloh jsme se už zmínili o itineráři, o soupisu Sambucova díla (vlastních spisů i edicí) a o rozboru Sambukovy knihovny; kromě nich jsou zde ještě dokumenty k Sambukovu životu a k jeho dílu. Knihu pak uzavírá seznam použité literatury, seznam ilustrací (jsou velmi případně vybrány a čtenáře zaujmou), ruské a německé resumé a jmenný rejstřík.

Škoda, že se v knize tak dobré úrovně najde větší množství povážlivých chyb proti latině, z nichž s pominutím prostších gramatických nedopatření vytknu jen překlad „variae lectiones“ jako „rozičné opravy“ na několika místech IV. kapitoly (zejm. str. 93; na str. 181 a 188 se však už s tímto technickým termínem zachází správně).

Publikaci je třeba přivítat nejen pro její téma (humanismu totiž československá literární historie ještě stále mnoho dluží), ale i pro opravdu vysokou úroveň, na níž A. Vantuch svůj předmět zpracoval.

Jana Nechutová

R. van de Broek, The Myth of the Phoenix (According to Classical and Early Christian Traditions). Études préliminaires aux religions orientales dans l'empire Romain, t. 24, Leiden, E. J. Brill, 1972, str. 485, tab. I–XL, mapy 2.

Van de Broek pojal záměr vysvětlit mýtus o ptáku Foinikovi a zpracoval jej v širších souvislostech, v nichž se neomezil jen na antický svět v užším smyslu slova. Do oblasti svých zájmů pojal texty raně křesťanské, hebrejské, zprávy z Egypta, Babylonie, z Indie, i ohlas mýtu v literatuře středověké a byzantské. Nevyhnul se ani textům staroslověnským, a tak při interpretaci míst týkajících se bájného ptáka bude jeho kniha dlouho bohatým zdrojem poznání.

Autor vyšel v podstatě ze tří hlavních předpokladů, které se mu podařilo zdůvodnit a rozvinout v dalším výkladu. Především ukazuje, že egyptské představy o ptáku *benu* se liší od klasických, které vycházejí z Přední Asie. Dále dokazuje, že známý zlomek z Hésioda (fr. 304) o délce života Nymf má od nejstarší doby význam symbolu a konečně, že do myšlenkového světa raněkřesťanského vstupují nebiblické představy.